

Acest exemplar provine din
BIBLIOTECA ONISIFOR GHIBU
COLECȚIA IRINA CRISTESCU

Ediție aniversară digitală
ONISIFOR GHIBU 140 (1883-2023)
București Mai 2023

Ediție aniversară digitală realizată la 140 de ani de la
nașterea lui ONISIFOR GHIBU București Mai 2023

Digitizare realizată prin colaborarea în cadrul
Proiectului Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni,
Sfântu Gheorghe, Jud. Covasna:
„Onisifor Ghibu - Digitizarea operei editate Ghibu_Digital”
2023

Editor: Irina Cristescu
Digitizare: Corneliu Beldiman

Pagini web:
<https://www.mncr.ro/>
<https://muzeu.mncr.ro/index.php/expo/personalitati>
<https://onisiforghibu.ro/>

MUZEUL NAȚIONAL AL
CARPAȚILOR RĂSĂRITENI
SFÂNTU GHEORGHE

MUZEUL NAȚIONAL AL
CARPAȚILOR RĂSĂRITENI
SFÂNTU GHEORGHE

BIBLIOTECA „ASTRA”

Nr.

10.

13

Evoluția secțiilor literare și științifice ale „Astrei”.

(La un popas.)

Disertațiune citită la 29 Iunie 1925, în ședința festivă
a secțiunilor, ținută la Brașov, cu prilejul serbă-
rilor jubilare de 75 ani ale liceului „Andrei Șaguna”

de

Dr. Onisifor Ghibu,
profesor universitar (Cluj).

SIBIIU, 1925.

EDITURA „ASOCIAȚIUNII”.

TIPARUL TIPOGRAFIEI „DACIEI TRAIANE”

Prețul 10 Lei.

BIBLIOTECA „ASTRA”.

Nr. 10.

Evoluția secțiilor literare și științifice ale „Astrei”

(La un popas)

Disertațiune citită la 29 Iunie 1925, în ședința
festivă a secțiunilor, ținută la Brașov, cu prilejul
serbărilor jubilară de 75 de ani ale liceului
„Andreiu Șaguna”

De

Dr. ONISIFOR GHIBU,
profesor universitar (Cluj)

SIBIU, 1925

Editura „ASOCIAȚIUNII”

Tiparul Institutului de Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ” s. p. a.

La un popas.

Jubileul de 25 de ani al Secțiilor literare și științifice ale „Astrei“*)

Doamnelor și Domnilor!

Organizatorii înălțătoarelor serbări jubilară, la cari ne-am grăbit din toate unghiurile României întregite, elevii și prietenii bătrânului liceu, au avut ideea fericită de a intercala în program și o ședință festivă a secțiilor literare și științifice ale Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român.

Prin participarea sa la aceste serbări, vechea societate culturală a Ardealului nu vrea să aducă numai un omagiu la adresa liceului jubilent, ci ea ține să marcheze și un anumit moment, de o egală însemnătate atât pentru ea, cât și pentru liceul nostru și chiar și pentru acest oraș, de unde a pornit, la anul 1561, prin Evangheliarul diaconului Coresi, primul impuls pentru cultul limbii și literaturii române.

Între Asociațiunea noastră și între liceul din Brașov este o asemănare aproape tot așa de mare ca între doi frați buni și lucrul se explică prin împrejurarea că amândouă aceste așezăminte s'au născut din aceeași părinți și au mers, decenii de-arândul, pe aceeaș cale. În adevăr, dacă liceul se laudă că a avut printre întemeietorii săi pe mitropolitul Șaguna, pe protopopul I. Popazu, pe directorul Gavr. Munteanu și pe gazetarul G. Barișiu, și Asociațiunea noastră se mândrește de a-i fi avut pe acești iluștri bărbați la leagănul său și apoi printre cei mai devotați îngrijitori ai ei. Și dacă secțiunile noastre au ținut ca să li se dea prilejul de a-și manifesta astăzi sentimentele lor de grațitudine față de întemeietorii liceului, au făcut-o pentru a-și putea exprima față de aceștia sentimentele lor de deosebită recunoștință și admirație și ca întemeietorii ai Astrei și ai

*) Disertațiune citită la 29 iunie 1925, în ședința festivă a secțiilor, ținută la Brașov cu prilejul serbărilor jubilară de 75 de ani ale liceului „Andrei Șaguna“.

secțiilor ei și pentru a putea fixa, în acelaș timp, și raportul dintre aceste două instituțiuni atât de importante în evoluția culturii noastre din ultimele trei sferturi de veac.

La aceste motive s'ar mai putea adăoga și acela, special, că secțiile noastre s'an înființat și ele aici, în Brașov, la inițiativa primului director al liceului, Gavr. Munteanu, în adunarea generală dela 1862, și că dela organizarea lor pe bazele de astăzi, se împlinesc tocmai în vara aceasta 25 de ani.

I.

Asociațiunea noastră, după cum e îndeobște cunoscut, este prima și cea mai veche societate culturală românească din toate provinciile locuite de neamul nostru. Ea s'a înființat într'o vreme, când viața națională românească nu era încă nici pe departe organizată în raport cu multele nevoi ale neamului nostru, care abia scăpase, aici, din iobăgie, iar dincolo, cu toată unirea celor două Principate, atârână încă în măsură supărătoare de Puterile europene și de suzeranitatea turcească. La 6 Decembrie 1860, când s'au făcut la Sibiu primii pași pentru înființarea Asociațiunii, la București nu exista nici Universitatea, deschisă abia la 1864, nici Academia, organizată ca atare abia la 1879, după ce la 1866 fusese proiectată ca o simplă „Societate literară“, iar la Iași abia în acele zile se înfiripa, cu profesori în majoritate ardeleni, Universitatea. În acea epocă de fermentare a unei noi vieți naționale, pământul care era socotit ca adevăratul cuib al energiilor naționale creatoare, era Ardealul, — Ardealul, care în cei 40 de ani premergători dăduse vechilor Principate marea și glorioasa pleiadă de dascăli desjelenitori ai ogorului părăsit de veacuri, începând cu Gh. Lazăr și continuând cu Fl. Aaron, Eft. Murgu, D. Bojinca, P. M. Câmpeanu, I. Maiorescu, Nifon Bălășescu, Dionisie Romano, S. Bărnăușiu, Șt. Micle, Tr. Laurian, Al. Papiu-Illarian, Iosif Hodoș și atâția alții mai mici decât aceștia, dar nu mai puțin entuziaști și folositori marei cauze a culturii.

Deși sărăcit pe urma unui proces de emigrare atât de puternic a elementelor culturale conducătoare, Ardealul mai avea, totuș, energia pentru a putea înțelege și servi interesele culturale înalte ale întregului românism. Urmărind istoria Asociațiunei noastre, este mișcător să vezi, că, cu toate greutățile vremii, conducătorii românilor ardeleni au fost în adevăr în stare să conceapă și să realizeze apoi în cadre durabile, idei, naționale de o covârșitoare înăl-

time. Astfel Asociațiunea noastră, oricât ar fi putut părea de regionalistă prin atributul de „transilvană“, care i se impusese, voia, de fapt, să fie a tuturor românilor, atât prin problemele pe cari și le luase asupra sa, cât și prin oamenii, pe cari și-i grupase în jurul său. Așa, încă din primul an ea își propusese să rezolve câteva dintre marile și urgentele chestiuni ale culturii generale românești de pe atunci și anume chestiunea alfabetului latinesc, care trebuia să înlocuiască în sfârșit pe cel slavon, dovedind pe deoparte, înaintea nașionilor Europei, latinitatea noastră, iar pe de alta deschizând noi posibilități de afirmare culturală, — apoi chestiunea stabilirii ortografiei și a limbei literare, prin elaborarea unui mare Dicționar al limbii române. „Societatea noastră — zicea la adunarea din 1862, ținută aici în Brașov, *T. Cipariu* — nu numai poate euteza să se apuce de atare lucru, ci are chiar și datoria. Din parte-mi — continua merituosul filolog dela Blaj — nu voi sustrage concursul după puterile mele și sunt convins, că toți frații noștri, *ori de care parte a munților vor să fie*, cu bucurie vor alergera la formarea unui edificiu glorios național“.*)

Iar *Gavriil Munteanu* constata, cu acelaș prilej, că este vorba de stabilirea limbei, „pe care o vorbesc mai bine de 10 milioane de români la Ostul Europei“**) și propunea ca Asociațiunea să înființeze imediat un număr de trei secțiuni științifice, cum au toate Academile și anume una filologică, una istorică și una fizică-naturală, impunându-i celei dintâi „să se apuce cât mai fără întârziere a concepe un Dicționar român, după analogia dicționarelor scrise și tipărite de Academile docte ale altor națiuni“.

În această propunere a celui dintâi director al liceului nostru găsim, virtual, înființate secțiunile noastre, ca un organ indispensabil pentru ducerea la îndeplinire a marilor probleme culturale. Este adevărat că aceste secțiuni n'au luat ființă viie imediat, dar tot atât de adevărat e că cu doi ani mai târziu, la adunarea generală dela Hațeg, tot un brașovean, protopopul *I. Popazu*, acum arhimandrit, „trăgând atențiunea asupra scopului Asociațiunei, observa cu părere de rău că activitatea acesteia până acuma a fost îndreptată mai mult asupra părții financiare, iară pentru literatura română și cultura poporului român s'a făcut prea puțin; deci propune ca în privința secțiunilor științifice proiectate

*) Cf. II. Adunarea generală a Asociațiunii transilvane, ținută în Brașov la 28—30 Iulie 1862. — Sibiu 1862, pg. 125.

**) Ibidem, pag. 71.

în adunarea dela Braşov, secţiunea filologică să se constituie în Blaj sub prezidiul dlui vicepreşedinte Cipariu, cea istorică în Braşov, sub prezidiul dlui director Munteanu, iar secţiunea pentru ştiinţele naturale în Sibiu sub prezidiul Exc. Sale dlui episcop Andreiu baron de Şaguna, cu acel adaus ca să se provoace bărbaţi versaţi în menţionatele specialităţi a concura cu trimiterea de elaborate privitoare la sfera respectivelor secţiuni, iar preşedinţii secţiunilor să raporteze adunanţei generale despre activitatea secţiunilor.*)

Această propunere adunarea o primi „cu cea mai vie plăcere şi o ridică la valoare de concluz”.

Cât de general-românească ţinea să fie Asociaţiunea, aceasta se vede şi din faptul că, încă în prima ei adunare generală proclamă ca membri de onoare a iei, în afară de ardelenii trecuţi în România, şi pe Prinţul *Bibescu*, pe *P. Poenariu*, pe *Sc. Rosetti*, pe fraţii *Scriban* şi pe *C. Hurmuzachi*, în a doua adunare pe *G. Sion*, *Al. Odobescu*, *Nic. Ionescu* şi *M. Kogălniceanu*, iar în a patra pe *Titu L. Maiorescu*.

Dacă secţiunile ştiinţifice n’au luat fiinţă reală nici după hotărîrea dela Haşeg, cauza nu trebuie căutată în lipsa de interes a conducătorilor lor, ci în împrejurarea cu totul deosebită, că evenimentele politice deveniau în Transilvania din zi în zi tot mai defavorabile, absorbind aproape cu totul şi timpul şi energia conducătorilor Asociaţiunii. Absolutismul austriac, din multe puncte de vedere favorabil românilor ardeleni, era din zi în zi înăduşit de tendinţele şoviniste ungureşti, cari la 1867, prin Transacţiune, au ieşit biruitoare. La această cauză defavorabilă, se adaugă o alta, favorabilă: Principatele române unite sub sceptrul Domnitorului *Al. I.* Cuza se consolidau din zi în zi şi capitala lor comună, Bucureştii, devenia în mod tot mai pregnant centrul firesc al întregului românism, spre care, încetul cu încetul aveau să graviteze şi elementele conştiinţe din celelalte provincii. În ziua de 11/23 Februarie 1866, ministrul de culte român *C. A. Rosetti*, înaintă consiliului de miniştri un proiect de înfiinţare a unei „Societăţi literare”, constătătoare din membri din toate provinciile, având în program câteva din problemele pe cari le agitase până aci Asociaţa ardeleană. Regulamentul proiectatei societăţi relevă în special faptul că „Gramatica şi

*) A IV-a adunare generală, ținută la Haşeg în 20 şi 21 Iulie 1864, pg. 15—16.

Dicționarul nu pot să fie ale cutărui dialect român, ci gramatica și dicționarul limbei române“ și că „Guvernamele sub scutul cărora Dumnezeu a așezat o parte a populației române, nu pot decât să aplaudeze formațiunea acestor societăți cu totul literare, gramaticale și lexicografice. Austria, sub scutul căreia s'a început cultura limbei române, suntem siguri — zicea *C. A. Rosetti*, secondat de directorul general al Ministerului de culte, *V. A. Ureche*, — că va privi cu mulțămire împărtășirea la lucrările acestei societăți, a învățaților români din Ardeal și Bucovina“. Așadară noua societate bucureșteană avea să fie mai puțin decât înaintașa ei dela Sibiiu; din multele probleme ale acesteia ea îmbrățișa exclusiv două și anume „lucrarea gramaticii și a glosarului limbei române“, după cum a ținut să o precizeze aceasta în ședința de constituire a ei, ținută la 1 Aug. 1867, însuș ministrul președinte al țării, *Ștefan Golescu*, care a prezidat acea ședință în numele guvernului țării. Și, este interesant, că membrii ai noiei societăți au fost numiți, încă la 22 April 1866, tocmai stâlpii principali ai Asociațiunii, anume *G. Munteanu*, *T. Cipariu* și *G. Barițiu*, din Ardeal, precum și *Iosif Hodoș*, *Alex. Roman*, *A. Mocioni* și *Vinc. Babeș* din Maramurăș și Banat, în vreme ce membri din România au fost numiți, tot în număr de 7, abia cu un an și ceva mai târziu, (la 2 Iunie 1867).

II.

Prin înființarea „Societății literare“ cele mai importante probleme ale culturii naționale din acel timp au trecut din sfera de activitate a Asociațiunii sibiene la București, unde aceiași oameni, cari le-au așezat cu toată tăria aici la noi, aveau să caute a le rezolvi. Astfel *T. Cipariu*, care făcuse într'un chip magistral elogiul limbei românești la adunarea din 1861 a „Ăstreii“ în Sibiiu, putu să spuie în capitala României, cu prilejul deschiderii Societății literare, la 1 Aug. 1867, când cerul Ardealului începuse din nou să se întunece pentru foarte lungă vreme, clasicele cuvinte: „Până aci limba și naționalitatea ne-a fost încălcată... Pentru eliberarea limbei naționale va îngriji mai ales chiar această societate literară. Ea va îngriji ca limba română să scape de jugul despotismului, sub care a gemut de secol. Ea va îngriji pentru conservarea unității limbei românești în toate provinciile locuite de români. Ea îi va reda forma curat națională română, spre a figura cu toată demnitatea între și lângă surorile ei de origină latină.“

Dar nu numai problemele principale de cultură ale Asociației trecură la societatea literară, ci și principiile ei de organizare. În primele ei ședințe Societatea literară se prefăcu în „Societate academică”, întemeindu-și și ea cele trei secțiuni: literară-filologică, istorică și de științe naturale, intrând membrii ardeleni tocmăi în secțiunile ai căror membri fuseseră și în Ardeal.

În astfel de împrejurări era firesc ca secțiunile „Astreii” să moară, înainte chiar de a se fi născut cumsecade și să nu-și mai poată recăpăta viața încă vreme îndelungată, nici pe lângă toate eforturile depuse (ca d. e. votarea Regulamentului secțiilor în adunarea gen. dela Turda, din 1880, ș. a.). Cei mai de seamă oameni de știință din Ardeal și-au dat de aci înainte ce-au avut mai bun nu Asociației, ci Academiei. Așa au făcut, în afară de cei amintiți, regretații *Al. Marienescu*, *I. M. Moldovan*, *A. Papiu-Illarian*, *Al. Roman*, *I. Pușcariu*, *N. Teclu*, *Dr. P. Vasiciu*, *Iosif Vulcan*, ș. a. Dacă prin aceasta Asociația a pierdut, avem în schimb mângâierea că prin ei Academia a câștigat și prin ea s'a îmbogățit patrimoniul întregului neam românesc.

Și dacă secțiile noastre n'au ajuns să publice nici marea Gramatică, visată de Munteanu și de Cipariu, nici Dicționarul limbei române, a cărui necesitate au constatat-o de atâtea ori, nu este mai puțin adevărat că aceste două probleme mari n'au putut fi realizate nici de Academia Română iar când una din ele, după trei încercări neizbutite (Dicționarul lui *Laurian* și *Massimu*, *Magnum Etymologicum* a lui *B. P. Hașdeu* și Dicționarul lui *Al. Philipide*), a început să intre în faza realizării, aceasta a avut loc tot prin membri de ai secțiilor noastre. În adevăr, Dicționarul limbei române, publicat de Academia Română, se lucrează sub conducerea dlui *Sextil Pușcariu*, membru al secției noastre literare dela 1900 încoace, și cu colaborarea altor membri ai acestei secțiuni (*Dr. C. Lacea*, *N. Drăganu*, *Th. Capidan* și *G. Giuglea*).

Nu mai puțin este un titlu de glorie pentru Asociațiunea noastră publicarea primei și, până acum, unicei *Enciclopedii române*, elaborate sub conducerea secretarului de odinioară al secțiilor noastre, *Dr. C. Diaconovici*.

III.

Asociațiunea, care voise să devie o Academie, dar la momentul oportun a cedat această onoare Bucureștilor, ar fi urmat în împrejurările date sau să dispară, așa

cum a dispărut d. p. „Asociația craioveană“ a lui Gh. și P. Chișu și a lui Al. Aman, după doi ani de activitate (1874—5), sau să fie condamnată la o stagnare, ea cea pe care au înregistrat-o, într-o măsură mai mare sau mai mică, cele două Asociații similare, înființate în anii 1861—1862, adică cea aradană și cea maramurășană și chiar și cea bucovineană, dintre cari nici una n'a izbutit să desvolte o activitate continuă, în conformitate cu scopurile pe cari și le-a fixat. Dar Asociația noastră nu căzu în nici una din aceste două posibilități. Impiedecată prin ivirea Societății academice, în urmărirea scopurilor ei propriu-zis științifice, ea își găsi alte terene de activitate, tot atât de necesare și de binecuvântate. În loc de o activitate științifică intensivă, ea își fixă un program de activitate culturală, extensivă, înființându-și despărțăminte în întreagă Transilvania — lucru, pe care nici o altă societate culturală similară nu l-a mai făcut. Astfel ea deveni o promovatoare a solidarității naționale și o răspânditoare a culturii în masele largi ale poporului — operă, pe care nici o Academie nu ar fi fost în stare s'o facă. Și dacă ea a renunțat de a deveni o Academie de științe, a căutat în schimb totdeauna să se menție la un nivel cultural și științific remarcabil, năzuind să aibă neapărat în serviciul său acele organe speciale, pe cari le găsim numai la Academii și cari erau secțiile științifice-literare, menite a îndeplini aci un rol intermediar de o însemnătate indiscutabilă.

IV.

Tenacitatea cu care Asociația a urmărit problema creării efective a acestor organe, decenii de-a rândul, este în adevăr vrednică de laudă: dela 1862, de când aici, la Brașov, le-a propus pentru întâia oară G. Munteanu și, până la 1900, când ele au putut lua ființă definitivă, ideea secțiilor a fost discutată aproape la toate adunările generale ale Astrei, așa că conștiința necesității lor a intrat în sufletul intelectualilor noștri din Ardeal cu o putere nebiruită.

După aproape 40 de ani de pregătire, mulțumită pe deoparte spiritului organizator al fostului secretar al Asociației, regretatul Dr. C. Diaconovici, pe de alta sollicitudinii intelectualilor noștri din centrele școlare ale Ardealului, și anume din Brașov, Sibiu și Blaj, prin hotărîrea adunării generale, ținută în anul 1900 la Băile Herculane, secțiile științifice iau trup, inaugurând prin aceasta o nouă epocă în istoria societății noastre.

Dacă acest mare lucru putu fi pus acum, în sfârșit, în practică, trebuie să recunoaștem că o bună parte a meritului fu și a câtorva membri din Brașov, și în special a neuitaților *Virgil Onițiu* și *Andrei Bârseanu*, cari, ca continuatori ai înaintașului lor G. Munteanu, au desfășurat, în cadrul secției literare o activitate dintre cele mai devotate. Acești doi bărbați au pus din nou în circulație ideile, cari au fost la baza Asociațiunii noastre dela chiar începutul ei și anume ideea purității limbei române și a cultivării ei, ca a principalului element de cultură națională. Ani de-a rândul Onițiu a susținut în coloanele revistei „Transilvania” rubrica intitulată: *Să ne curățim limba*, contribuind prin ea la reînvierea în masele largi ale intelectualilor ardeleni, a interesului pentru limba și literatura națională.

Noul regulament al secțiilor, votat la 1900, prevedea, în ce privește numărul, 5 secțiuni și anume pe lângă cele trei vechi: literară, istorică și științifică, și una școlară și una economică, iar în ce privește determinarea rolului lor, acesta era fixat acum în forme nouă. Secțiile, deși zise științifice-literare, nu mai urmăreau scopuri propriu-zis științifice, căci acestea intraseră în atribuțiile celor 2 Universități și în ale Academiei române, — ele aveau acum rolul mult mai modest, dar în acelaș timp și mult mai precis și mai folositor: „să controleze mersul desvoltării culturale a poporului român, piedecile acestei desvoltări și mijloacele pentru delăturarea lor, să urmărească și sprijinească mișcarea literară română, să conlucreze la popularizarea științelor, la crearea de colecțiuni științifice, la expozițiuni și alte instituțiuni culturale și, peste tot, să dea comitetului central concursul și sfatul lor în toate chestiunile științifice și literare“.) Secțiilor li s'a designat astfel, prin înțelegerea clară a unui spirit organizator deosebit de bine înzestrat „un teren de muncă vast și de importanță capitală, care cuprindea în partea cea mai mare chestiuni și afaceri, cari fără pregătiri și cunoștințe speciale nu pot fi rezolvate în condițiuni mulțumitoare și cu atât mai puțin puteau fi deslegate în mod competent de o corporațiune ad-hoc, cum sunt adunările generale, recrutate fără alegere, fără considerare la starea socială, la cunoștințe, la etate și sex, din toate păturile poporului și cari au să desbată în grabă mare și în timp de abia câteva ore, o

*) Cf. Secțiile literare-științifice. Înființarea, desvoltarea și activitatea lor. In „Transilvania” 1911, pag. 351, ș. a.

lungă serie de chestiuni cu totul diferite, și tot atât de puțin puteau fi lăsate unui organ administrativ, cum e comitetul central, preocupat de susținerea funcționării regulate a întreg organismului Asociațiunii, de chestiunile de avere și alte asemenea agende administrative și organizatorice“.

Ca om real ce era, *Diaconovici* nu aștepta dela secțiile științifice rezultate imediate și urgente. Cu drept cuvânt zicea el la 1905: „Agende mari, multe și grave ale secțiunilor se înțelege că nu pot fi rezolvite în timp de câțiva ani și astfel numai după un deceniu sau două vor putea corespunde mențiunii lor și vor putea presta Asociațiunii și prin aceasta intereselor culturale ale poporului nostru, serviciile mari și importante ce se așteaptă dela activitatea lor“.

Dacă vom vrea să facem azi, după 25 de ani dela înființarea reală a secțiilor, un bilanț critic al activității lor, va trebui să recunoaștem că, dacă n'au reușit încă să realizeze în măsură mulțumitoare așteptările legate de ele, în schimb ele au mers din an în an înainte, consolidându-se și pregătindu-se tot mai bine pentru a putea satisface în cel mai apropiat viitor, nu numai așteptărilor de până acum, ci unora mult mai mari. Dacă în primul deceniu ele au debutat încă în nesiguranță, fără să-și găsească terenul de activitate cel mai propriu și mai ales fără să-și găsească destui colaboratori și destule mijloace de activitate, totuș, nu trebuie să uităm că grație, în mare parte lor, Asociația a putut să pornească și să ție în mod aproape permanent la ordinea zilei chestiunea unității culturale a tuturor Românilor și în special chestiunea limbii noastre literare, atât de amenințată de influența limbei germane și mai ales a celei maghiare. În special, secția literară, care și-a avut până bine de curând sediul ei aici, în Brașov, a desfășurat o deosebită energie pe acest teren. Silințele lui Onițiu și Bârseanu au fost continuate de regretatul *Alexandru Bogdan*, secretarul secției, care era pasionat, printre altele, pentru marea problemă a ortografiei și de către prietenii acestuia și ai noștri, *Dr. Iosif Blaga* și *Axente Banciu*, — cel din urmă, luptător neobosit pentru curățirea limbii și pentru reforma ortografiei.

Tot secțiilor se mai datoresc alte trei fapte:

1. Înființarea Bibliotecii populare a Asociațiunii, care a tipărit și răspândit aproximativ 1½ milion exemplare de broșuri bune pentru cetitorii dela țară. 2. Organizarea de

conferințe pentru intelectualii dela orașe și 3. Redactarea în condiții mai corespunzătoare a revistei „Transilvania”, care apare de 56 de ani și este astăzi, după „Convorbirile literare”, a doua revistă mai veche din România întregită.

În împrejurările date, secțiile nu puteau face mai mult. Să ne gândim numai la împrejurarea că intelectualii ardeleni nu se găseau adunați într'un singur centru, încât să se poată întâlni ușor la muncă și că Asociațiunea n'avea mijloace materiale pentru a face posibilă adunarea lor mai deasă, în ședințe. Membrii unei secțiuni erau împrăștiați; unul la Sibiu, altul la Blaj, altul la Brașov, ș. a. m. d., încât numai cu mare greu se puteau întâlni odată pe an și atunci abia pe timp de două zile, cari erau absolut insuficiente pentru o activitate științifică. Cu toate aceste greutăți, secțiile s'au susținut și în acelaș timp s'au și consolidat, dând Comitetului central un concurs destul de simțit în lucrările lui.

Al doilea deceniu din viața secțiunilor se caracterizează prin două momente nouă și mari. Mai întâi, ele rup barierele de până aci, cari limitau fiecare secțiune la 5 membri activi și 5 corespondenți și lasă nelimitat numărul acestora din urmă, pentru a putea grupa astfel cât mai mulți intelectuali ardeleni în jurul Asociației, după specialități. În rândul al doilea, numărul secțiilor se sporește dela 5 la 8, adăogându-se la cele de până aci ca secții nouă: cea medicală, cea de științe sociale și cea tehnică-industrială, fiecare având să concentreze în cadrele ei pe toți intelectualii de specialitatea respectivă.

Această nouă organizare, începută la 1912, deschidea secțiilor și prin ele Asociației, perspective din cele mai frumoase, ceeace s'a văzut la 1913, când în cadrul secției școlare s'au adunat pentru întâia oară profesorii dela școlile celor două confesiuni, cari de 50 de ani căutau zădărnice un teren comun de activitate, fără să-l fi putut găsi în alte cadre.

În această operă a pus mult suflet fostul dascăl dela Brașov, Andreiu Bârseanu, care luase la 1911 în mâinile sale conducerea Asociației, ca președinte, și care și-a dat toată silința ca să facă din secțiuni un organ efectiv și hotărâtor în viața culturală și socială a Transilvaniei.

Războiul mondial, care a izbucnit la 1914, a zădărnicit însă realizarea măsurilor în curs de executare.

V.

După războiul, care a schimbat radical situația culturală și politică a întregului nostru neam, Asociația, dimpreună cu secțiile ei, a avut să treacă printr'o fază critică destul de acută. Se ivise, anume, din unele părți părerea că Asociația nu mai are rost în cadrele noii vieți naționale libere și că ea trebuie să se contopească în alte societăți din cuprinsul țării întregite. Tendința de menținere a ei, în cadrele istorice, era stigmatizată, ca regionalistă și, în consecință, ca un fel de amenințare la adresa integrității noului stat român.

Grație acestei păreri, pe de o parte, pe de alta grație faptului că nouile necesități de stat au absorbit aproape toată energia elementelor culturale din Ardeal, ca și în restul țării, pe alte terene, secțiile științifice-literare ale Astrei păreau a fi condamnate să dispară dela sine.

Ani dearându-l, începând cu 1920 și până la 1924, adunările generale ale lor s'au ținut cu participarea foarte puținor membri și s'au terminat într'o atmosferă de adevărată deprimare.

Totuși, acești cinci ani n'au dus la desființarea secțiunilor, ei dimpotrivă, ei, i-au pregătit, în taină, o nouă viață. Aceia cari au căutat să-și dea seama în mod serios de rostul secțiilor, au înțeles că ele, departe de a fi devenit inutile, dimpotrivă, se dovedesc a fi de aici încolo mai necesare de cât ori și când până aci. Este nevoie numai de punerea lor de acord cu nouile realități sociale și națională și de o radicală reorganizare a lor în acest sens. În primăvara anului curent, în sfârșit, după o îndelungată chibzuire, vechiul Regulament a fost modificat în conformitate cu noua situație. Această modificare a făcut cu puțință mai întâi ca secțiunile, al căror număr a fost sporit la zece — adăugându-li-se o secțiune artistică și una etnografică-geografică — să-și stabilească sediul lor în noua capitală a Ardealului, care este în acelaș timp și cel mai mare centru cultural al lui, adecă la Cluj. Prin aceasta s'a dat posibilitatea ca secțiunile să aibă un număr mare de membri la un loc și aceștia să poată lua contactul cu toate instituțiile de știință — Universitate, Academie de agricultură și de comerț, Teatru Național, Operă, ș. a. — și să stea totodată într'o legătură permanentă și efectivă între olaltă.

Nu mai puțini de 40 profesori dela școlile superioare din Cluj au intrat astfel, deodată, în cele zece secțiuni, ca membri activi, și, pe lângă ei, alți 70 de intelectuali clujeni

de diferite specialități, ca membri corespondenți. La aceștia se adaugă alți 60 de membri activi și 130 membri corespondenți din diferitele orașe ale Transilvaniei, cari împreună, formează un corp uriaș, dela care suntem în drept să așteptăm inaugurarea unei noi epoci în istoria Astei și peste tot a culturii românești. Pentru ca acest corp uriaș să poată fi pus în funcțiune normală s'a hotărât ca să i se dea un organ special de conducere, cu sediul în Cluj. Acest organ va avea să coordoneze și să îndrumeze activitatea singuraticelor secțiuni, așa ca fiecare să corespundă și scopului general al Astei și scopului special al diferitelor științe, pe cari ele le reprezintă. În vederea stabilirii omogenității activității secțiilor, se vor ține, în afară de ședințele de secții, și ședințe plenare lunare, cari vor face cu puțință și crearea unei atmosfere unitare, favorabile realizării multiplelor scopuri urmărite de secțiuni.

Organizarea în acest chip a secțiilor face posibilă redactarea în condiții superioare a diferitelor publicațiuni ale Astei, începând dela revista „Transilvania” și până la Bibliotecile, pe cari ea le tipărește și răspândește. În vederea reorganizării „Transilvaniei” secțiile au și luat măsuri ca aceasta să fie condusă de un comitet constător din câte un reprezentant de al fiecărei secțiuni, având să trateze în mod sistematic și unitar probleme din domeniul tuturor secțiunilor.

N'aș fi complet dacă n'aș adăuga la acestea și intențiunea de a completa secțiile cu membri din Basarabia. Delegația „Astei”, care a fost în zilele Rusalilor din acest an la Chișinău, spre a lua contact cu reprezentanții culturii de acolo au pus în vedere fraților basarabeni că, în dorința realizării unei strânse colaborări, vor stăruia ca în fiecare secțiune să fie aleși, deocamdată, câte 2 membri activi și câte 5 corespondenți din Basarabia, — cu totul deci 70 de intelectuali de peste Prut, cari suntem siguri că vor lucra cu drag alături de noi pentru popularizarea științei și acolo la ei, unde este o și mai mare nevoie de cultură decât la noi.

VI.

Noua etapă în care au intrat în acest an secțiile se caracterizează astfel prin următoarele momente:

1. *Secțiile strâng la un loc pe toți intelectuali Ardealului, cari, fie că sunt oameni de știință — între ei sunt 7 membri activi ai Academiei, 3 onorari și 8 corespondenți, —*

fie că sunt simpli popularizatori ai științei, stau într'o comunitate strânsă prin: adunările lunare sau cel puțin anuale și prin publicațiile la cari colaborează sistematic. Această unire este în sine un factor național neprețuit.

2. Membrii secțiilor stau în legătură — în sus cu Universitatea și cu celelalte așezăminte superioare de cultură — în jos cu marile masse dela orașele cari trebuiesc ridicate, prin cultură și prin solidaritate, la un rol hotărîtor în viața publică și în cea economică, astăzi atât de străină. Astfel ei valorizează în pături largi știința pe care o elaborează așezămintele amintite, punându-le în funcție pentru folosul masselor largi.

3. Prin opera lor de popularizare a științei din toate domeniile, membrii secțiilor devin și îndrumătorii factorilor culturali dela sate, cari la rîndul lor, vor duce mai multă știință în păturile dela țară, contribuind la îmbunătățirea vieții lor, morală și materială.

4. În secțiile astfel reorganizate Asociația câștigă pentru întâia oară un organ vast în serviciul multelor și marilor ei scopuri, putând să-și împlinească din ce în ce în condiții tot mai bune misiunea ei. — Și în sfârșit

5. Secțiile vor contribui direct și la întărirea vieții românești din cea mai îndepărtată și mai amenințată provincie, pe care se pare că nici o altă măsură n'o poate readuce la normal, — adică la întărirea Basarabiei.

*

Acestea sunt, Doamnelor și Domnilor, perspectivele pe cari le deschid secțiunile Astrei, după o experiență de peste 6 decenii.

În aceste perspective, cari suntem încredințați că nu vor rămânea simple proiecte, sunt cristalizate ideile și dorințele celor mai distinși fii ai neamului nostru trăitori în Ardeal, începând dela întemeietorii celor două așezăminte, nouă la fel de scumpe: liceul din Brașov și „Astra” din Sibiu și până la tineretul ieșit de pe băncile acestei școli și intrați cu tot elanul sufletului lor în serviciul marelui școli a neamului nostru, care este bătrîna și totuș vecinic tînăra noastră Asociație.

Dea Dumnezeu ca peste un sfert de veac, când liceul nostru își va serba centenarul său, iar secțiile noastre semicentenarul lor, cronicarul zilelor de atunci să poată

spune cu satisfacție că primul sfert de veac trăit în libertate românească a făcut cu puțință ca toate ideile pentru cari s'au zbatut trei sferturi de veac, în împrejurări grele și apăsătoare, înaintașii nostri dela amândouă așezămintele, să capete trup definitiv, spre binele și progresul țării noastre întregite, a neamului românesc de pretutindenii și a întregii umanități.

ONISIFOR GHIBU,
*profesor la universitatea din Cluj, membru
coresp. al Academiei Române.*

Cărți și broșuri din edit. „Astra” („Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român”) din Sibiu.

Rugăm pe toți aceia, cari au dragoste de carte, să întreprindă o propagandă cât mai mare pentru răspândirea publicațiilor primei noastre societăți culturale. Este o *datorie de onoare* a fiecăruia de a introduce în cercul său de cunoscuți, în librăriile orașului său:

1. Revista, organul oficial al «Astrei»: *«Transilvania»* (apare în anul al 56-lea! 100 Lei pentru membrii, 200 Lei pentru nemembrii «Asociațiunii»).

2. *«Biblioteca populară a «Asociațiunii»* (care a ajuns la Nr. 128, numerele de vânzare sunt indicate mai jos, celelalte se răspândesc *numai* prin bibliotecile populare publice), și

3. *Biblioteca «Astra»*, din care a apărut acum Nr. 9: *Dr. Onisifor Ghibu: «Cum s'a făcut unirea Basarabiei»*. (5 Lei.) Sprijiniți «Astra», fiindcă sprijinindu-o vă sprijiniți pe voi înși-vă!

Abonați-vă la „Biblioteca Poporală!”

Ultimele numere conțin următoarele:

- Nr. 112. Gânduri de dat mai departe, de Horia Petra-Petrescu.
Nr. 113. Pentru sările de șezătoare. Material de citit și de răsândit.
Nr. 114. Inviere și alte poezii de Ioan Borgia.
Nr. 115. Clipe de întremare sufletească (de citit în șezători).
Nr. 116. Icoane dela țară. (Schife din viața țărănească, de Petrea Dascălul).
Nr. 117. De braț cu Moșul în povești, povești și fabule de Moșul (Nic. Petra-Petrescu).
Nr. 118. Povești din țara Cehului de Bojena Niemțová, traduse de Abatele Zavoral.
Nr. 119. Călimdarul pe 1925 (12 Lei).
Nr. 120. E în primejdie «cultura»!
Nr. 121. Patria, poezii de G. Tutoveanu.
Nr. 122—3. *Ileana*, feerie populară, în 3 acte, versuri de Ion Borgia (10 Lei).
Nr. 124. *O bucată de pâine din Bănat*. Schife de Horia Petra-Petrescu (5 Lei).
Nr. 125. *Tolstoi: Prisonierul din Caucaz* și alte povestiri pentru popor (5 Lei).
Nr. 126. *Lucă — minte slabă* și alte povestiri pentru popor de Ioan Pop Reteganul (5 Lei).
Nr. 127. *Cum să ne îngrijim viața de viie și vitele*. Sfaturi de I. A. de P. și Ion Zamfirescu.
Nr. 128. *Hârtia de-o sută* (Alberto), povestire de Edm. de Amicis, trad. d-na Șt. Bidnei.

Abonamentul anual (10 numere):

pentru membrii «Asociațiunii»	50 Lei
pentru nemembri	70 Lei

Se mai află de vânzare:

T. V. Păcățianu: *Jertfele Românilor*. Prețul 10 Lei.
Dr. Elie Dăianu: *Oameni și stări dela noi*. Prețul 3 Lei.
Ioan Agârbiceanu: *Păcatele noastre*. Prețul 3 Lei.
Maria Regina României: *Sămânța înțelepciunii*. Prețul 3 Lei.
Victor Lazăr: *David Urs de Mărgineni*. Prețul 3 Lei.